

1. שמות פרק ח

(טז) ויאמר ה' אל משה השכם בבקר והתניצב לפני פרעה הנה יוצא המימה ואמרתי אליו כה אמר ה' שלח עמי ויעבדני:

(יז) כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח בך ויעבדוך ובעמך ובעמך את הערב ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה:

(יח) והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות שם ערב למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ:

(יט) ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת הזה:

(כ) ויעש ה' כן ויבא ערב כבד ביתה פרעה וביית עבדיו ויבכל ארץ מצרים ותשחת הארץ מפני הערב:

(כא) ויקרא פרעה אל משה ולאחר ויאמר לכו זבחו לאלהיכם בארץ:

(כב) ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח לה' אלהינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו:

(כג) דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו לה' אלהינו כאשר יאמר אלינו:

(כד) ויאמר פרעה אנכי אשלח אתכם וזבחתם לה' אלהיכם במדבר רק הרחק לא תרחיקו ללכת העתירו בעדי:

(כה) ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך והעתרתי אל ה' וסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו מחר רק אל יסר פרעה התל לבלתי שלח את העם לזבח לה':

(כו) ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל ה':

(כז) ויעש ה' כדבר משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד:

(כח) ויכבד פרעה את לבו גם בפעם הזאת ולא שלח את העם: פ

2. רש"י שמות פרק ח

(יז) משליח בך - מגרה בך, וכן: "ושן בהמות אשלח בס", לשון שיסוי... את הערב - כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוביא, והיו משחיתים בהם...

(יח) והפליתי - והפרשתי... למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ - אעפ"י ששכינתי בשמים, גזרתי מתקיימת בתחתונים: (יט) ושמתי פדת - שיבדיל בין עמי ובין עמך: (כא) זבחו לאלהיכם בארץ - במקומכם, ולא תלכו במדבר: (כב) תועבת מצרים - יראת מצרים, כמו: "ולמלכום תועבת בני עמו" (מלכים ב' כג יג), ואצל ישראל קורא אותה תועבה.

ועוד יש לומר בלשון אחר, תועבת מצרים - דבר שנאו הוא למצרים זביחה שאנו זובחים, שהרי יראתם אנו זובחים: (כו) ויעתר אל ה' - נתאמץ בתפלה... (כח) גם בפעם הזאת - אעפ"י שאמר: "אנכי אשלח אתכם", לא קיים הבטחתו:

3. ספורנו שמות פרק ח

(יז) וגם האדמה אשר הם עליה - הקרקע אשר עליו הבתים ימלא נחשים וזולתם מהשוכנים במעבה האדמה, באופן שלא יהיו בטוחים גם בלילה בבית סגור:

4. רמב"ן שמות פרק ח

(יח) והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן - בעבור היות המכות הראשונות עומדות, איננו פלא שיהיו בארץ מצרים ולא בארץ גשן, אבל זו מכה משולחת,

וכאשר יעלו החיות ממעונות אריות מהררי נמרים וישחיתו כל ארץ מצרים, ראוי היה בטבעם שיבואו גם בארץ גשן, אשר היא מכלל ארץ מצרים בתוכה, לכך הוצרך לומר: "והפליתי את ארץ גשן", שתנצל כולה בעבור שעמי עומד עליה, כי רובה של ישראל היא. ואומר "ושמתי פדות בין עמי ובין עמך", שאפילו בארץ מצרים אם ימצאו החיות איש יהודי - לא יזיקוהו, ויאכלו המצריים, כדכתיב (תהלים עח מה): "ישלח בהם ערוב ויאכלם", וזהו לשון פדות, כטעם "נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתך":

5. מלבי"ם שמות פרק ח

(כב) ויאמר משה לא נכון לעשות כן - משני טעמים: (א) מצד היושר והכבוד, כי תועבת מצרים נזבח לה' אלהינו, שהצאן שנזבח לה' הם תועבת מצרים, ר"ל שהם עבודה זרה שלהם שהם עובדים למזל טלה והצאן קדושים בעיניהם, ואין ראוי לבזות אמונתם מע"ז שלהם בפניהם, (ב) ולא נוכל לעשות מפני הסכנה שיש בדבר, כי הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו!! ולכן דרך שלשת ימים נלך:

6. הרב חרל"פ זצ"ל נימוקי המקראות וארא

אף שבכח המלך להפקיד שומרים שלא יסקלו, בכל זאת מכיוון שיסתבב להם צער גדול כ"כ עד שירצו לסקול אותם, אין לנו לעשות את הדבר הזה לעיניהם, וזהו מה שתרגם אונקלוס: "הלא יימרון למרגמנא", כלומר לא שאנו חוששים שיסקלנו, אלא אין אנו רוצים לגרום להם צער כזה שיגיע הדבר לנפשם ויאמרו לרגום אותנו. ומה מאוד יש ללמוד מזה פרק בהלכות מידות, שאף המצוה היותר גדולה, לא יעשו אותה באופן שאחרים יהיה להם צער, אף שצערם יהיה שוא ותפל, זולת במקום שכך היא המצוה.

7. כלי יקר שמות פרק ח

(כז) ויסר הערוב - פירש רש"י: "ולא מתו כמו שמתו הצפרדעים שאם מתו היה להם הנאה בעורות". ואין להקשות למה מתו הצפרדעים ולא הלכו להם כמו הערוב והארבה, ואין לומר כדי שתבאש הארץ, דאם כן למה לא מתו גם הארבה? תשובה לדבר, שרצה הקב"ה ללמד שהמוסר עצמו על קידוש ה' ינצל, לפיכך מתו כל הצפרדעים שלא עלו בתנורים, ולא נשארו חיים כי אם אותן שעלו בתנורים, כמו שנאמר: "וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות", משמע אבל לא אותן שבתנורים לפי שמסרו את עצמם על קידוש ה', ומכאן למדו חנניה מישאל ועזריה למסור נפשם על קידוש ה'. ולמדנו מכאן שהמוסר עצמו על קידוש ה' ינצל, ומי שאינו מוסר עצמו הרבה שלוחים למקום ברוך הוא לסבב לו מיתה ממקום אחר, כמו שמתו אותן הצפרדעים שלא עלו בתנורים. והערוב והארבה הלכו להם שלא יהיה להם הנאה בעורות, ובאותן המלוחים שמלחו מהם (שמות רבה יג ז):

8. רבי שלום מבעלז זצ"ל

בפירוש המסורה מונה ג' פעמים תיבת 'פדות': (א) "ושמתי פדת בין עמי ובין עמך", (ב) "פדות שלח לעמו" (תהלים קיא ט), (ג) "והרבה עמו פדות" (תהלים קל ז). והענין דהנה יש שלשה מיני גלויות: (א) מה שישראל בגלות ביד הגויים, וזהו הוא גלות

ש"משליח" משמעותו - גירוי ושיסוי. הקב"ה יגרה וישסה את הערוב על מצרים. אנו למדים אפוא שמדובר בעלי חיים, שאותם אפשר לגרות ולסוות. אילו בעלי חיים עלולים להיות מסוכנים כאשר מגרים ומשסים אותם? חיות רעות. **מילת המפתח השנייה היא שם המכה - 'ערוב', מלשון ערבוביה.** מפרש רש"י: "כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוביה, והיו משחיתים בהם". ה'ערבוביה' הזאת של החיות הרעות היא שעשתה את המכה הזאת קשה כל כך. את המצרים תקפו חיות טרף ומזיקים שונים שבאו בערבוביה, וממילא הפחד שהטילו היה גדול פי כמה וכמה.

כך יובן דבר נוסף: במכות הקודמות לא נאמר בתורה שהמכות לא פגעו בבני ישראל. כאן דווקא נאמר: "והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה לבלתי היות שם ערוב", אך מכיוון שעניינה של מכת ערוב הוא ערבוב המחיצות והגדרים, היה אפשר לחשוב שגם המחיצה שבין המצרים לבני ישראל נפרצה. לכן מדגישה התורה, שגם בשעת ערבוב המחיצות עומדת בתוקפה ההפרדה בין בני ישראל לבין מצרים. **מכאן יש ללמוד הוראה, שדווקא בשעה שבעולם שוררת ערבוביה, ונפרצים הגדרים והמחיצות במידה שלא הייתה כמותה - דווקא אז יש צורך לחזק ולבצר את המחיצה שבין ישראל לעמים.** אם קודם מתן התורה היה ברור שיש הפרדה חדה בין ישראל לאומות העולם, על אחת כמה וכמה לאחר מעמד הר סיני, שאז בחר הקב"ה בעם ישראל מכל העמים - ודאי שהבדלה זו צריכה להיות ברורה ואיתנה. וכאשר עם ישראל שומר את המחיצה שבין ישראל לעמים, לא תהיה שום מחיצה המבדילה בין ישראל לאביהם שבשמים, ו"מיד הן נגאלין", בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

13. הרב אברהם אלימלך בידרמן שליט"א
בפרשה: "דרך שלושת ימים נלך במדבר", והקושיה ידועה: מה עניינם של שלושת ימים, והלא רצה הקב"ה להוציא את בני ישראל מתחת יד מצרים לחירות עולם!! ונתבאר במפרשים (עיין אלשיך ג יח), כי זה הכלל: אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג.), ולכן לא ציווה על פרעה לשחרר את בני ישראל עולמית, כי נסיון זה למעלה מכוחותיו היה, ולא היה יכול לעמוד בו בשום פנים ואופן, ולא נתבע ממנו אלא להסכים כפי מדרגתו, והיינו לתת להם רשות לצאת לשלשה ימים. **ומכאן למדנו שכל אחד נתבע לפי מצבו ומעמדו להתחזק ולהתעלות כפי עניינו, ואל יאמר מה ערך יש לפעולה מועטת זו, או לקבלה קטנה' כגון זו, שהרי ראינו שנתבע פרעה על שלא שחררם לשלושה ימים בלבד... והאמת היא שכל פעולה קטנה רב ערכה בשמי מרום, וכמו שכתב ב'חובות הלבבות' (שער חשבון הנפש פרק ה): "ואל תמעט בעיניך שום טובה שתעשנה לשמו אפילו במילה או בראיה, כי המעט ממך רב אצלו... והקרוב שבדמיונים בזה, העתקת השמש בארץ שעור אמה, תעתק בגלגל מילין הרבה" (כי כאשר תזוז השמש מרחק אמה כאן בארץ, הרי זה סימן שבאותה שעה זה השמש הרבה מילין בשמים). זאת ועוד, כי מכוחו של אותו 'משהו' יוכל להתעלות עוד ועוד, דרגה אחר דרגה עד לרום המעלות.**

הקל שבכולם, ולכן אמר "ושמתי פדות" רפה (אות פ"ה בלי דגש). **ב) מה שישראל אחד הוא בגלות ביד חברו,** זה הוא קשה יותר, ולכן אמר "פדות שלח לעמו", רצה לומר שבזה כבר נאמר 'פדות' בדגש. **ג) מה שאחד הוא בגלות ביד עצמו,** והוא על פי מאמר רז"ל (ב"ר ל"ד י'): "צדיקים מסור לבם בידם, ורשעים הם מסורים ביד לבם", ואין בכוחם להטות יצרם לטוב להכניע את יצרם הרע. **וזה הגלות אשר האדם הוא ביד עצמו, והוא גלות הקשה שבכולן, ולכן נאמר: "והרבה עמו פדות", רצה לומר הגלות שהוא 'עמו' - עם עצמו, הוא קשה מאוד, והפדיון מזה הגלות הוא דבר קשה יותר, לכן נאמר "והרבה" דייקא, לפי שהוא קשה שבכולן.**

9. רבינו בחיי שמות פרק ח

(יט) ושמתי פדת בין עמי ובין עמך - ...ותמצא מלת פדת חסר וא"ו מפני שגאולת מצרים גאולה שאחריה שעבוד, אבל גאולה העתידה אין שעבוד אחריה כי אם תשועת עולמים, ועל כן תמצא בגאולה העתידה "פדות" מלא בוא"ו, הוא שכתוב (תהלים קיא, ט): "פדות שלח לעמו".

10. חומת אנך שמות פרק ב אות טו

הנה משליח וכו' את הערוב - "משליח" אותיות למשיח, כי כל האותיות שעשה הקב"ה למצרים עתיד לעשותם לימות המשיח, שנאמר: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", **מרבנו אפרים ז"ל בפירושו כ"י:**

11. שם משמואל בראשית חנוכה שנת תרע"ח

וי"ל עפ"י דברי כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה, במה שאמר משה רבינו ע"ה לפרעה: "דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו לה' אלהינו", ופרעה אמר: "זבחו לאלהיכם בארץ", שמשו רבינו ע"ה אמר שאין לגשת לעבודה ולזבוח לה' אלא בהכנת שלשה ימים, להכין את הגוף ואת הנפש ואת השכל, ופרעה אמר: "לכו זבחו לאלהיכם בארץ", היינו עם כל הארציות והגשמיות בלי שום הכנה, עכת"ד. **ובסגנון זה יש לומר בענין ג' חדשים מיציאת מצרים עד מתן תורה, ולעומת שלעבודה פרטית היה די בהכנת שלשה ימים, לעבודה כללית כמתן תורה זה איננו מספיק אלא צריכים הכנה של שלשה חדשים...**

12. הרבי מליובאוויטש זצ"ל, מעובד עפ"י לקוטי

שיחות כרך יא עמוד 24

בכל אחת ואחת ממכות מצרים, כאשר הודיע הקב"ה על המכה הממשמשת ובאה, ברורה לגמרי משמעותה של המכה. כשאומרים שהמים ייפכו לדם - ברור שזו מכה, וכך במכת צפרדע, כינים, דבר, שחין וכו'. **המכה היחידה שלשון הפסוק עצמו אינו מבהיר לגמרי את משמעותה - היא מכת ערוב.** הקב"ה מודיע לפרעה: "הנני משליח בך... את הערוב, ומלאו בתי מצרים את הערוב, וגם האדמה אשר הם עליה". ממשמעות הדברים אפשר להבין, ש'ערוב' הוא דבר רע ומאיים, שיש בו משום מכה ועונש למצרים, אבל מהו 'ערוב' - זאת אין התורה מפרשת. בפסוק יש שתי מילות מפתח, שמהן יכולים להבין מהו הערוב. **בראש ובראשונה נוקטת התורה לשון "הנני משליח".** לא נאמר "משלח" אלא "משליח", ומכאן שהקב"ה יעשה פעולה מיוחדת שתפנה את הערוב אל מצרים. מפרש רש"י,